

- Viden i fællesskab

2016

Evidens i social- og specialpædagogisk praksis

Siden slutningen af 1980'erne har der i social- og specialpædagogisk praksis været et stigende fokus på dokumentation, evaluering og resultatmåling. Ikke mindst har begrebet evidens vundet indpas i den faglige debat, som noget man enten er for eller imod. Baggrunden for begrebets aktualitet på det sociale område skal ses i lyset af de styringsmæssige forandringer, den offentlige sektor har gennemgået siden indførelsen af New Public Management i 1983 (Krogstrup, 2011).

Af Anna Marie Langhoff Nielsen, cand.pæd.ant. og socialpædagog, VISS.

Der har været tale om en omfattende decentraliseringsproces, hvor blandt andet budgetterne er blevet lagt ud først fra stat til amt, så fra amt til kommune og endelig fra kommune (region) til institution eller borger. Der blev i processen talt om "at institutionerne skal have en pose penge", "pengene ligger bedst i borgerens lomme", og "pengene skal følge borgeren", underforstået at institution eller borger selv skal bestemme, hvordan pengene skal forvaltes. Udlægningen af budgetterne og en mindre central styring affødte, efter en tid, et behov for på politisk niveau at få sikker viden om, hvorvidt pengene nu også blev brugt på ansvarlig vis, forstået som: "Får vi egentligt det, vi betaler for?" og "Vi vil vide, hvad der virker!"

Begrebet evidens

Når praktikere taler om evidens, en evidensbaseret praksis og evidensbaserede metoder, er der på ingen måde sikkerhed for, at der tales ud fra samme definition af begrebet.

Begrebet evidens stammer fra det engelske *evidence* og har her en bred betydning:

- Vidneforklaring, vidneudsagn, vidnesbyrd
- Bevis, bevismateriale (proof)
- Tegn, spor, øjensynlighed, indlysende, tydelighed, klarhed

Det evidente er altså det øjensynligt indlysende. I en naturvidenskabelig sammenhæng anvendes evidensbegrebet i en mere snæver betydning og refererer til det stringent beviste (proof), som det ses indenfor RCT (Randomized Controlled Trials). Her afprøves fx et lægemiddel på to grupper af patienter, hvor den ene får det virksomme lægemiddel og den anden gruppe får en pille uden virkning, men uden at vide det (placebo). På denne måde kan man (antageligvis) bevise effekten af lægemidlet, idet forsøget systematisk kontrolleres for andre påvirkninger som fx lægens positive eller negative tilgang til patienten. RCT forsøg er dyre, da de ofte tager lang tid og også skal omfatte en stor gruppe deltagere, herunder en kontrolgruppe, for at kunne dokumentere noget sikkert om lægemidlets effekt (Olesen, 2007).

Når vi taler om evidens i en pædagogisk praksis, støder vi ind i det dilemma, at man vil bruge en naturvidenskabelig, kvantitativ tilgang i en praksis, der er forankret i humanvidenskaben, og hvor fænomener sædvanligvis undersøges gennem kvalitative tilgange. Problemstillingerne i praksis er ofte meget komplekse og er påvirket af faktorer, som er svære at kontrollere. For eksempel har relationer, kontekst, borgerens og pædagogens dagsform, dvs. forhold, der løbende ændrer sig, en afgørende betydning for effekten af en indsats. Problemstillingens kompleksitet fordrer derfor, at pædagogen fra minut til minut må udøve et professionelt skøn i forhold til indsatsen og de

metoder, man er blevet enige om at benytte, hvilket skaber usikkerhed om metodens effekt.

Mange af de metoder, der anvendes i praksis, vil på denne baggrund være vanskelige at undersøge effekten af i den snævre og mere stringente tilgang til evidens, ikke mindst på grund af kravet om en kontrolgruppe. En metodes effekt er i en social- og specialpædagogisk sammenhæng altid afhængig af, om borgeren har en god relation til medarbejderen, er motiveret og om konteksten understøtter borgerens ressourcer og kompenserer for de begrænsninger, der er i borgerens funktionsniveau. Kritikken af evidens går da også på, at det ikke er meningsfuldt at anvende begrebet i denne snævre betydning i en social- og specialpædagogisk praksis.

Begrebet anvendes derfor i en bred betydning, hvor der er tale om dokumentation, evaluering og effektmåling af anvendte metoder i praksis. Formålet er at erstatte subjektive antagelser (tro og synsninger) med en mere objektiv og sikker viden om, hvad der virker for hvem i en given sammenhæng.

Det er naturligtvis i alles interesse at finde ud af, hvad der virker, selvom det kan være vanskeligt at påvise evidens for en metode, som kan anvendes i forhold til en bred målgruppe. Ingen pædagog ønsker dog at anvende metoder, der ikke virker, og derfor har der også været gjort mange forsøg på at afdække forskellige metoders effekt. Der er med andre ord et ønske om at vidensbasere indsatsen, og tilgangene hertil er mangfoldige. Uanset, hvilken tilgang der benyttes, vil det skærpe medarbejdernes evne til observation og systematik.

Gennem årene er der udviklet en bred vifte af metoder til at målstyre og vurdere effekter af indsatser i den social- og specialpædagogiske praksis; for eksempel aktionslæring.

Aktionslæring – et eksempel på en tilgang til at udvikle metoder og måle metoders effekt i praksis

Kort beskrevet er aktionslæring en metode, hvor fokus er på at udvikle pædagogikken gennem forundring over praksis, og ved løbende at eksperimentere med og reflektere over observationer af konkrete pædagogiske indsatser. Aktionslæringen indebærer en systematik, som dermed også kan anvendes i dokumentation af praksis.

Kort beskrevet kan et aktionslæringsforløb inddeles i fem faser, som griber ind i hinanden:

1. Formulering af forundring (problemstilling):
Indkredsning og præcisering af et problem eller område, som ønskes nærmere undersøgt.
2. Iværksættelse af aktion (planlægning og gennemførelse af eksperiment):
Aktionen knytter an til problemstillingen og er baseret på hypoteser om praksis. Aktionens formål er at lære af og forbedre praksis.
3. Iagttagelse af aktioner (eksperimenter):
Her foretages systematiske og fokuserede iagttagelser af de valgte aktioner og deres konsekvenser for praksis. I observationerne kan benyttes både kvantitative og kvalitative tilgange.
4. Den reflekterende samtale:
I første del af samtalen er der fokus på en problemstilling, hvor praktikerens forsøger at sætte ord på egne intentioner og oplevelse af praksis. Samtalen ledes af en ordstyrer (konsulent), som interviewer pædagogen og der er forinden valgt en referent, som tager referat af samtalen.

I anden del af samtalen deltager hele teamet, hvor der fokuseres på et enkelt aspekt af problemstillingen. Derefter drøftes hvad næste aktion skal være.

Tredje del af samtalen handler om praktiske forhold, fx hvem gør hvad i forhold til at gennemføre næste aktion.

5. Bearbejdning af erfaringerne:

Her samles op på den forståelse af problemstillingen, der var før aktionen blev iværksat og de erfaringer / erkendelser som aktionen faciliterede undervejs, samt hvilken betydning disse erfaringer har både før, nu og i fremtiden (Plouborg et al. 2007).

Aktionslæring blev benyttet i et projekt i Landsbyen Sølund i forbindelse med indflytning af en ny borger, som havde det meget vanskeligt på sit tidligere bosted. Aktionslæringen muliggjorde, at pædagogerne kunne arbejde systematisk med at udvikle og effektmåle på de specifikke metoder, der fremmede denne borgers trivsel. Observationer og dataindsamling i forbindelse med de aftalte tiltag samt de reflekterende samtaler medførte at indsatsen løbende kunne tilpasses den udvikling, der sås hos borgeren. (Se hele rapporten på www.viss.dk)

Effektmåling er kommet for at blive, og det er derfor vigtigt, at man i praksis udnytter tiden optimalt og benytter metoder, der egner sig til præcist at måle det, man gerne vil vide noget om. Mange har sikkert oplevet, at man i et forsøg på at højne kvaliteten i praksis har dokumenteret (kontrolleret) forhold, som ikke nødvendigvis har synliggjort effekten af en indsats. Derfor skal de forskellige metoder vurderes nøje i forhold til formålet, så tiden bruges konstruktivt til gavn for borgeren.

Litteratur:

Krogstrup, Hanne Kathrine (2011): *Kampen om evidens. Resultatmåling, effektevaluering og evidens*. Hans Reitzels Forlag

Olesen, Søren Peter (2007): *Tidens optagethed af "evidens"*. I: Vera nr. 39 maj 2007

Plouborg, Helle, Andersen, Jytte Vinther & Bayer, Martin (2007): *Aktionslæring - Læring i og af praksis*, Hans Reitzels Forlag